

Psikoekonomik Durumun İş Motivasyonuna Etkisi Üzerine Bir Araştırma

DOI: <https://doi.org/10.31006/gipad.1298726>

Erhan USLU*

Öz

Bu çalışmada, insan davranışlarına ekonomik açıdan yaklaşılmış ve iş görenlerin psikoekonomik durumlarının iş yerindeki tutumlarına etkisi araştırılmıştır. Psikoekonomik durum, parasal konulara bağlı psikolojik durum olarak ifade edilebilir. Bu araştırmanın amaçlarından birisi, psikoekonomik durum açısından demografik özellik grupları arasındaki farklılıkların tespit edilmesidir. Araştırmanın ikinci amacı, psikoekonomik durumun iş motivasyonu üzerindeki etkilerinin ortaya konmasıdır. Bu deneysel çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, parasal konulardan kaynaklanan psikolojik sorunlar ile iş motivasyonu arasında bir ilişki vardır. Araştırmanın diğer bulgularına göre, psikolojik sorunlar yaşama ve tedavi ya da ilaç kullanma ile ilgili ifadelere verilen cevaplarda cinsiyetler arasında anlamlı fark vardır. İlaveten, alışanların psikolojik tedavi ya da ilaç kullanımları, evli ya da bekar olmalarına göre farklılaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikoekonomi, motivasyon, hayat memnuniyeti.

A Research About the Effect of Psychoeconomic Status on Work Motivation

Abstract

This research contains an economic approach to human behavior; and the effect of employee's psychoeconomic status on their attitudes at work has been searched. Psychoeconomic status can be defined as psychological state related to monetary issues. In this research, it has been aimed to determine the differences of demographic groups in terms of psychoeconomic status. The other purpose of this research is to determine the psycho-economic status' effect on work motivation. The method of this experimental research is statistical scanning method. As a result of this research, a correlation found between work motivation and psychologic problems that is caused by financial matters. According to another finding of research, there is a significant difference between genders in case of living psychological problems and using medicine or treatment. Also, using medicine or treatment differs due to marital status.

Keywords: Psychoeconomy, motivation, life satisfaction.

*ORCID Öğr. Gör. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, dr.erhanuslu@gmail.com

Extended Abstract

Research Purpose:

This research contains an economic approach to human behavior; and the effect of employee's psychoeconomic status on their attitudes at work has been searched. Psychoeconomic status can be defined as psychological state related to monetary issues. In this research, it has been aimed to determine the differences of demographic groups in terms of psychoeconomic status. The other purpose of this research is to determine the psycho-economic status' effect on work motivation.

Methodology:

The method of this experimental research is statistical scanning method. In this research, primary data has been collected by a self reported questionnaire. The questionnaire contains sentences to measure the psychoeconomic status perception, life satisfaction and motivation levels. The questionnaire for psychoeconomic status includes questions about how satisfied individuals are with the characteristics of the job they work and the income they earn, how happy they are in the society they live in, and their psychological health. Questions on issues such as having an income that can meet the needs and restriction of life for financial reasons aim to determine the unhappiness/happiness due to economic conditions. Psychoeconomic status expressions of the questionnaire are aimed to measure the psychological health, individual economic status and being satisfied with society. The answers given to the questionnaire were categorized and evaluated by taking their averages separately, and a significant correlation was determined between the three categories. In other words, there is a significant relationship between the psychological health of the participants, their individual economic status and their satisfaction with the society they live in. This result supports the applicability of the psychoeconomic status questionnaire, in which psychological health and economic status are evaluated together.

Findings and Results:

As a result of this research, correlation found between work motivation and psychological state that is related to monetary issues. Also, a correlation found between work motivation and life satisfaction.

According to another finding of the research, there is a significant difference between genders in case of living psychological problems and using medicine or treatment. Female workers reported more psychological problems and treatment or using medicine in last five years than male workers.

Also, using medicine or treatment differs due to marital status. Single workers reported more psychological treatment or use of medicine than married workers. The reason of this result may be because of regular life style. For more certain inferences, more specific researches are needed.

Another result of the research is that, the motivation levels of employee differs due to experience. After three years of work experience, work motivation decreases. The reason of this result may be because of monotony, cynicism or disappointment about work place. If workers' expectations couldn't be supplied after three years of work experience, this can cause cynicism. Work motivation rises again after twenty years experience. This increase may be due to hope of retiring. For more certain inferences, more specific researches are needed.

1. Giriş

Stratejik yönetimde önemli yere sahip konulardan birisi insan davranışlarıdır. Örgütün başarısı, etkinliği, verimliliği ve varlığını sürdürebilmesi gibi sorunların temelinde insan davranışları yatmaktadır. Örgütte insanların davranışlarını anlayabilmek ve nedenlerini açıklayabilmek, hedeflere ulaşabilmeyi kolaylaştıran ya da mümkün kılan bir unsurdur. Bu nedenle, örgüt açısından üyelerin davranışlarının nedenlerinin bilinmesi önemlidir. Bireyleri bir davranışa yönlüten sebepler motive edici unsur olarak tanımlanmaktadır. İnsanların psikolojik durumu onları motive eden önemli bir faktördür. Bu çalışmada, bireyleri motive eden çok çeşitli unsurlar arasından psikolojik ve ekonomik olanlar üzerine odaklanılmıştır. Araştırma kapsamında psikoekonomik durum ölçümleri yapılmıştır. Psikoekonomik durum, ekonomik şartların etkisi altında şekillenme potansiyeli bulunan psikolojik sonuçlarla ilgilidir. Psikoloji ve ekonomi sözcüklerinin birleşiminden türemiş olan psikoekonomi kavramı, ekonomik unsurların psikolojik etkilerine dikkat çekmektedir. Bireylerin hayatında, özellikle psikolojik sağlığında ve psikolojik durumu üzerinde etkili olan parasal konular psikoekonomi olarak ifade edilebilir. Psikoekonomik durum, bireylerin psikolojik durumları ile ekonomik durumlarının bir arada değerlendirilmesi ile ölçülmektedir.

Bu çalışmada yer alan psikoekonomi terimini, Rubenson ve Runco (1992) tarafından ortaya atılmış olan psikoekonomi teorisi ile karıştırmamak gerekir. Rubenson ve Runco tarafından ortaya atılmış olan psikoekonomi teorisi, bireylerin yaratıcılıklarının ekonomik değerinin dikkate alınması gerektiği, her yaratıcılığın orijinal bir değeri olmadığı, yaratıcı fikirlere yapılan yatırımların maliyetinin dikkate alınması gerektiği gibi konular üzerine odaklanmaktadır. Söz konusu teori, psikoloji ve ekonomi sözcüklerinin bileşiminden farklı bir anlam taşımaktadır ve dolayısıyla araştırma konumuz bu teoriden bağımsızdır.

Para ile ilgili bazı konular, kişilerde duygusal sorunlar yaratarak birtakım davranışsal bozukluklara neden olmaktadır (Yager ve Kay, 2022). Bireylerin yaşamış oldukları parasal sorunlar hayat kalitesinin düşmesi, yaşamın kısıtlanması, sosyal ilişkilerin kötüleşmesi gibi olumsuzluklarla sonuçlanmaktadır. Psikoekonomi, insanların yaşadığı bazı mutsuzluk ve duygusal çöküntülerin sebebinin parasal konulara bağlanmaktadır. Psikolojik ve ekonomik durumların bir arada ölçülmesinin nedeni, bireylerde ekonomik iyi olma ile psikolojik sağlık arasındaki bağlantıdır.

Parasal sorunlar yaşayan bireylerin psikolojik sorunlar yaşadığı ve parasal sıkıntıların boyutu ile psikolojik sıkıntılar arasında pozitif yönlü bir korelasyon bulunduğu, yüksek miktarda borçlara sahip bireylerin daha derin stres ve depresyon yaşadığını ifade eden çok sayıda araştırma yapılmıştır (Bhatia, 2019).

Bu çalışmada yer alan psikoekonomik duruma yönelik anket, bireylerin çalıştıkları işin özelliklerinden ve elde ettikleri gelirden ne düzeyde memnun oldukları, yaşadıkları toplum içerisinde ne kadar mutlu oldukları ve psikolojik sağlıkları ile ilgili sorular içermektedir. Bireyin psikolojisini etkileyen parasal konularla bağlantılı olarak, ihtiyaçları elde edebilecek gelire sahip olmak ve parasal nedenlerle hayatın kısıtlanması gibi konulara dair sorular ekonomik koşullardan dolayı hissedilen mutsuzluk/mutluluk durumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Psikoekonomi ölçümü amacıyla kullanılan soru cetvelinde yer alan ifadeler psikolojik sağlık, bireysel ekonomik durum ve içerisinde yaşanan toplumdaki memnuniyet olmaya yöneliktir. Soru cetvelindeki ifadeler verilen cevaplar kategorilere ayrılıp ayrı ayrı ortalamaları alınarak değerlendirilmiş ve üç kategori arasında anlamlı korelasyon tespit edilmiştir. Yani, katılımcıların psikolojik sağlığı, bireysel ekonomik durumları ve içerisinde yaşadıkları toplumdaki memnuniyet arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bu sonuç, psikolojik sağlık ile ekonomik durumun birlikte değerlendirildiği psikoekonomik durum anketinin uygulanabilirliğini desteklemektedir.

İş motivasyonu, iş görenlerin çeşitli amaçlara ulaşmak için çalışmak istemelerini sağlayan sebeplerdir. Bu sebepler psikolojik ve ekonomik kaynaklı olmaktadır. Bireyler takdir görme, ilgi çekici iş, kendini geliştirme gibi psikolojik unsurlar ve iyi ücret, iş güvenliği gibi ekonomik unsurların etkisiyle motive olurlar (Wiley, 1997).

Motive edici unsurları çeşitli kategorilere ayıran çok sayıda motivasyon teorileri geliştirilmiştir. Motivasyonu ihtiyaçlara bağlayan teorilere göre bireyler ihtiyaçlarını gidermek üzere motive olurlar. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, Luthans (1995) tarafından iş motivasyonuna uyarlanmış ve iş görenleri motive eden unsurlar ücret gibi fiziksel ihtiyaçlar, iş güvenliği ve sigorta gibi güvenlik ihtiyaçları, iş yerini benimseme ve iş yerinde sosyal ilişkiler gibi ihtiyaçlar, terfi, takdir görme, başarı elde etme gibi prestij ihtiyaçları ve hedeflere ulaşma gibi kendini gerçekleştirme ihtiyaçları olarak sıralanmıştır.

Motivasyonu ihtiyaçlarla açıklayan diğer teorilerden başarma ihtiyacı teorisinde McClelland, bireyi motive eden unsurun başarma ve güç elde etme ihtiyacı olduğunu öne sürmüş; ERG teorisinde Alderfer, ihtiyaçlar hiyerarşisini temel alarak var olma, kişiler arası ilişki kurma ve gelişme ihtiyacı olmak üzere üç grup ihtiyaçtan bahsetmiştir. Çift faktör teorisinde Herzberg, takdir görme, terfi, başarı ve gelişme gibi faktörlerin kişiyi motive ettiğini, düşük ücret ve güvenlik eksikliği gibi unsurların ise motivasyonu olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Vroom'un beklenti teorisine göre, kişiler psikolojik ve ekonomik beklentileri sayesinde motive olurken; pekiştirme teorisine göre, kişiyi mutlu eden psikolojik ya da fiziksel unsurlar motive edici olmaktadır. Hakkaniyet teorisinde Adams, iş yerinde adil davranışlarla karşılaşmak gibi psikolojik unsurların kişiyi motive ettiğini iddia etmiştir. Locke, amaç belirleme teorisinde iş görenlerin ekonomik amaçları doğrultusunda motive olduğunu ifade eder. İçsel-dışsal motivasyon teorisine göre ise, motive edici unsurlar bireyin kendisinden kaynaklı psikolojik faktörler ile bireyin dışından kaynaklanan ekonomik faktörlere vurgu yapmaktadır (Uslu, 2022).

Bu araştırmanın ana amacı, parasal konulara bağlı psikolojik sağlığın (psikoekonomik durum), iş görenlerin motivasyon düzeyi üzerindeki etkisinin tespit edilmesidir. Bunun yanında, farklı demografik özelliklere sahip iş görenlerin psikoekonomik durum bakımından farklılıklarının ortaya konması amaçlanmaktadır.

2. Yöntem

Bu alışma için Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler İnsan Araştırmaları Etik Kurulunun 22.03.2023 tarihli ve 2023-04 sayılı toplantısının 11 nolu kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.

2.1. Veri Toplama Metodu ve rneklem

Araştırmada kullanılan verilerin tamamı birincil veridir. zgn araştırmada kullanılmak üzere araştırmacının kendisi tarafından toplanan/toplatılan veriler birincil veri olarak adlandırılmaktadır. Birincil veriler anket, gözlem, yüz yüze görüşme yöntemlerinden biri ya da birden fazlası birlikte kullanılarak toplanabilir. Bu araştırmada kullanılan veriler anket yöntemi ile toplanmıştır. Katılımcılara soru kağıtları verilmiş, kendilerinin cevaplandırmaları istenmiştir. Kullanılan soru kağıtları psikoekonomik durum ve motivasyon düzeylerini ölçmek üzere sorular içermektedir.

Araştırma rnekleme, Ankara'da yaşayan 18-65 yaş arası toplam 136 özel sektör çalışanı, kamu çalışanı ve sendika çalışanından oluşmaktadır. 0,10 örnekleme hatasına göre 25.000 ve üzeri evren büyüklüğü için örnek sayısının en az 96 olması gerekmektedir (Yazıcıoğlu ve

Erdoğan 2004). Katılımcılar arasında 41 özel sektör çalışanı, 59 kamu çalışanı ve 36 sendika çalışanı bulunmaktadır. Cinsiyete göre dağılım 79 kadın ve 57 erkek; medeni duruma göre dağılım ise 50 bekar 86 evli çalışan olarak gerçekleşmiştir. Yaş gruplarına göre dağılıma bakıldığında 18-25 arası 15 kişi, 26-35 yaş arası 29 kişi, 36-45 yaş arası 46 kişi, 46-55 yaş arası 32 kişi, 56-65 yaş arası 14 kişi katılmıştır. Katılımcıların 5'i haftada 30 saatten az, 10'u haftada 30-40 saat arası, 121'i haftada 40 saatten fazla çalışmaktadır. 23 katılımcı 3 yıldan az tecrübeye sahip, 65 katılımcı 3-20 yıl arası tecrübeye sahip, 48 katılımcı ise 20 yıldan fazla tecrübeye sahiptir. Öğrenim durumuna göre yapılan gruplandırma ise 3 ilkokul, 3 ortaokul, 35 lise, 17 önlisans, 63 lisans, 15 lisansüstü mezunu olarak gerçekleşmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı, katılımcıların kendileri hakkında verecekleri cevaplara dayanmaktadır. Kullanılan soru kağıdında katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin soruların yanında, psikoekonomik durum, hayat memnuniyeti ve motivasyon ölçmek üzere sorular yer almaktadır. Bireylerin kendi psikoekonomik durumları hakkındaki algılarına dair veriler, düzenlenen soru cetveli ile elde edilmiştir. Bu soru cetveli düzenlenirken Hills ve Argle (2002) tarafından geliştirilen Oxford Mutluluk Anketi (Oxford Happiness Questionnaire-OHQ)'nden ve Ryff tarafından geliştirilen Psikolojik Refah Ölçeği (Springer ve Hauser, 2006)'nden esinlenilmiştir. Hayat memnuniyetini ölçmek için Diener tarafından geliştirilen Hayat Memnuniyeti Ölçeği (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin,1985; Pavot ve Diener,1993)'nden esinlenilmiştir. Motivasyonu ölçmek için, Mottaz (1985)'in geliştirdiği motivasyon ölçeğinden esinlenilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Güvenilirlik ve Normallik Analizleri

Veri toplama araçlarına ilişkin güvenilirlik ölçümleri, Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanarak yapılmıştır. Motivasyon düzeyinin ölçümünde kullanılan ifadeler için güvenilirlik sonucu 0,876 bulunmuştur (Cronbach's Alpha). Hem psikoekonomik durum ölçümünde kullanılan ifadeler hem de hayat memnuniyeti ölçümünde kullanılan ifadeler için Cronbach's Alpha katsayısı ise 0,786 bulunmuştur. Bu değerler, veri toplama araçlarının hepsinin yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini öğrenmek için çarpıklık(skewness) ve basıklık(kurtosis) değerleri hesaplanmıştır. Çarpıklık, verilerin normal dağılımdan uzaklaşması ile ilgilidir. Çarpıklık katsayısının +3 ile -3 arasında yer alması durumunda verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir. Verilerin normal dağılıma sahip olmaları, parametrik testlerin kullanılabilmesi için gerekmektedir. Normallik hesaplamaları sonunda tüm verilerin normal dağılıma sahip oldukları görülmüştür. Psikoekonomik durum verileri için çarpıklık 0,466 basıklık 0,339; hayat memnuniyeti verileri için çarpıklık -0,131, basıklık 0,089; motivasyon verileri için çarpıklık 0,134, basıklık 0,083 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler normal referans aralığında yer almaktadır.

3.2. Grup Ortalamalarının Karşılaştırılmaları

Veriler, cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, kıdem ve haftalık çalışma süresine göre gruplandırılmış ve gruplar arası karşılaştırmalar yapılmıştır. Cinsiyet ve medeni durum bakımlarından grup karşılaştırmaları bağımsız örneklem testi (t-testi) ile yaş, öğrenim

durumu, kıdem ve haftalık çalışma süresi bakımlarından grup karşılaştırmaları ise anova analizi ile yapılmıştır.

Tablo 1’de tüm Sig(2-tailed) değerleri 0,05’den büyük (,281; ,295; ,897) çıkmıştır. Bu sonuca göre, psikoekonomik durum, hayat memnuniyeti ve motivasyon seviyelerinin genel ortalamaları bakımlarından cinsiyetler arasında herhangi bir anlamlı fark tespit edilmemiştir (Tablo1).

Tablo 1. Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem Testi

		F	Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)
Psiko Ekonomik Durum Algısı	Eşit varyanslar için	1,243	,267	-1,083	134	,281
	Eşit olmayan varyanslar için			-1,050	106,368	,296
Hayat Memnuniyeti Düzeyi	Eşit varyanslar için	1,387	,241	-1,052	134	,295
	Eşit olmayan varyanslar için			-1,016	104,104	,312
Motivasyon Düzeyi	Eşit varyanslar için	,254	,615	,130	134	,897
	Eşit olmayan varyanslar için			,128	116,693	,898

Buna karşın, ölçümlerde kullanılan ifadeler ayrı ayrı incelendiğinde cinsiyetler arasında bazı farklılıklar tespit edilmiştir. İfade sayısı fazla olduğu için ifadeler bakımından gruplar arası t-testi sonuçlarının tümü yerine sadece gruplar arasında anlamlı farklılık bulunan ifadeler aşağıdaki Tablo2’ye yerleştirilmiştir. Tablo2’deki değerlere bakıldığında “Zaman zaman ciddi psikolojik sorunlar yaşıyorum” ve “Son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç aldım” şeklindeki ifadeler verilen cevaplarda kadınların ortalaması ile erkeklerin ortalaması arasında anlamlı fark görülmektedir. Bu iki ifade için hesaplanan Sig(2-tailed) değerleri 0,05’den küçük çıkmıştır (0,021 ve 0,020).

Tablo 2. İfadelerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmaları

		F	Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)
Zaman zaman ciddi psikolojik sorunlar yaşıyorum.	Eşit varyanslar için	,140	,708	-2,342	132	,021
	Eşit olmayan varyanslar için			-2,380	122,512	,019
Son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç aldım.	Eşit varyanslar için	8,071	,005	-2,297	133	,023
	Eşit olmayan varyanslar için			-2,357	128,048	,020

Tablo 3 ise Tablo 2’de tespit edilen farklılığın yönünü göstermektedir. “Zaman zaman ciddi psikolojik sorunlar yaşıyorum” şeklindeki ifadeye verilen cevaplarda erkeklerin ortalaması 2,25, kadınların ortalaması 2,82; “son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç aldım” şeklindeki ifadeye verilen cevaplarda erkeklerin ortalaması 1,64, kadınların ortalaması 2,23 olarak görülmektedir. Her iki ifadeye verilen cevaplarda kadınların ortalaması erkeklerin ortalamasından yüksek çıkmıştır (Tablo3).

Tablo 3. Cinsiyete Göre Grup Ortalamaları

Zaman zaman ciddi psikolojik sorunlar yaşıyorum.	Erkek	2,25
	Kadın	2,82
Son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç aldım.	Erkek	1,64
	Kadın	2,23

Tablo 4’teki tüm Sig(2-tailed) değerleri 0,05’ten büyüktür (,815; ,568; ,473). Bu duruma göre, medeni durum grupları arasında psikoekonomik durum, hayat memnuniyeti ve

motivasyon seviyelerinin genel ortalamaları bakımlarından herhangi anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Tablo 4. Medeni Duruma Göre Bağımsız Örneklem Testi

		F	Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)
Psiko Ekonomik Durum Algısı	Eşit varyanslar için	,157	,693	-,234	134	,815
	Eşit olmayan varyanslar için			-,234	101,853	,816
Hayat Memnuniyeti Düzeyi	Eşit varyanslar için	1,974	,162	,572	134	,568
	Eşit olmayan varyanslar için			,544	87,706	,588
Motivasyon Düzeyi	Eşit varyanslar için	,306	,581	-,720	134	,473
	Eşit olmayan varyanslar için			-,723	103,885	,471

İfadeler ayrı ayrı incelendiğinde, “son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç aldım” şeklindeki ifadenin Sig(2-tailed) değerinin 0,032(<0,05), “bu işyerinden emekli olacağıma inanıyorum” şeklindeki ifadenin sig(2-tailed) değerinin ise 0,004(<0,05) olduğu görülmektedir (Tablo5). Bu sonuç, “Son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç aldım” ve “Bu işyerinden emekli olacağıma inanıyorum” şeklindeki ifadeler verilen cevaplar açısından grupların farklılaştığı anlamına gelmektedir.

Tablo 5. İfadelerin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmaları

		F	Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)
Son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç aldım.	Eşit varyanslar için	8,550	,004	-2,291	133	,024
	Eşit olmayan varyanslar için			-2,176	87,376	,032
Bu işyerinden emekli olacağıma inanıyorum.	Eşit varyanslar için	7,796	,006	3,110	132	,002
	Eşit olmayan varyanslar için			2,951	87,123	,004

Medeni durum gruplarının bu ifadelerle ilişkin ortalamaları aşağıdaki Tablo 6’da görüldüğü gibidir. Buna göre, “Son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç aldım” şeklindeki ifadeye verilen cevaplarda bekarların ortalaması (2,36), evlilerden (1,76) daha yüksek çıkmıştır. Buna karşın, “Bu işyerinden emekli olacağıma inanıyorum” şeklindeki ifadeye verilen cevaplarda evlilerin ortalaması (3,76), bekarlardan (2,96) daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 6. Medeni Duruma Göre Grup Ortalamaları

Son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç aldım.	Evli	1,76
	Bekar	2,36
Bu işyerinden emekli olacağıma inanıyorum.	Evli	3,76
	Bekar	2,96

Yapılan anova analizlerinde, psikoekonomik durum, hayat memnuniyeti ve motivasyon düzeyleri bakımlarından yaş ve haftalık çalışma saatine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Yani psikoekonomik durum, hayat memnuniyeti ve motivasyon düzeyleri yaşa göre ya da haftalık çalışma saatine göre farklılaşmamaktadır.

Kıdem gruplarının karşılaştırıldığı anova analizinde ise psikoekonomik durum ve hayat memnuniyeti bakımlarından yine fark tespit edilmezken, motivasyon düzeyi bakımından gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Yani, yapılan anova analizleri sonucunda sadece kıdem grupları arasında motivasyon düzeyi bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur (Sig: 0,003 < 0,05) (Tablo7).

Tablo7. Kıdeme Göre Anova Analizleri

	Sig.
Psiko Ekonomik Durum Algısı	,841
Hayat Memnuniyeti Düzeyi	,322
Motivasyon Düzeyi	,003

Anova analizinde tespit edilen gruplar arası farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için post-hoc analizi yapılmıştır. Tespit edilen farkın kaynağının, 3 yıldan az tecrübeye sahip çalışanlar ile 3-20 yıl arası tecrübeye sahip çalışanların ortalamaları arasındaki fark olduğu ise Tablo 8’deki post-hoc analizinde görülmektedir(Sig: 0,003 < 0,05).

Tablo 8. Motivasyon-Tecrübe Post-hoc Analizi

Bağımlı Değişken	(I) Tecrübe	(J) Tecrübe	Ortalama Farkı(I-J)	Sig.
Motivasyon Düzeyi	3 yıldan az	3-20 yıl arası	,41958*	,003
		20 yıldan fazla	,21564	,237
	3-20 yıl arası	3 yıldan az	-,41958*	,003
		20 yıldan fazla	-,20394	,104
	20 yıldan fazla	3 yıldan az	-,21564	,237
		3-20 yıl arası	,20394	,104

*0,05 anlamlılık düzeyine göre.

Tablo 9’daki ortalama verilerine göre, iş yerindeki kıdem 3 yılı geçtikten sonra çalışanların motivasyon seviyesinde düşüş olmaktadır. Çalışanların motivasyon seviyesinin 20 yılı geçtikten sonra, anlamlı olmasa bile yükseldiği görülmektedir.

Tablo 9. Motivasyon Düzeyi Ortalamaları

	N	Ortalama	Minimum	Maximum	
Motivasyon Düzeyi	3 yıldan az	23	3,6454	2,52	4,75
	3-20 yıl arası	65	3,2258	1,92	4,63
	20 yıldan fazla	48	3,4298	2,21	4,75
	Total	136	3,3688	1,92	4,75

Kıdeme göre motivasyon ortalamaları arasındaki bu farklılıkların nedenine Tablo10 ve Tablo11 açıklık getirmektedir. Tablo 10’a göre, “Bu işyerinden emekli olacağıma inanıyorum” ve “Yaptığım işten aldığım ücretin yeterli olduğunu düşünüyorum” şeklindeki ifadeler verilen cevaplarda tecrübe grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır(Sig değerleri < 0,05).

Tablo 10. İfadelerin Kıdeme Göre Karşılaştırılmaları

	Sig.
Bu işyerinden emekli olacağıma inanıyorum.	,000
Yaptığım işten aldığım ücretin yeterli olduğunu düşünüyorum.	,034

Tablo 11’de, kıdem arttıkça çalışanların emeklilik beklentisine bağlı iş motivasyonunun arttığı görülmektedir. İş görenlerin çalıştıkları işyerinden emekli olma beklentisi kıdem arttıkça sırayla 2,78- 3,20- 4,17 şeklinde artmaktadır(Tablo 11). Ücretin yeterli bulunması konusunda 3-20 yıl arası kıdeme sahip iş görenler diğerlerinden ayrılmaktadır. Tablo 11’de, 3-20 yıl arası kıdeme sahip çalışanların ücretlerini daha az yeterli bulduğu görülmektedir. Ücreti yeterli

bulma ile ilgili ifadeye verilen cevaplarda 3 yıldan az kıdeme sahip iş görenlerle 20 yıldan fazla kıdeme sahip iş görenlerin ortalamaları birbirine yakın çıkmış (2,61 ve 2,67); buna karşın 3-20 yıl arası kıdeme sahip iş görenlerin ortalaması 2,09 olarak diğerlerinden düşük çıkmıştır.

Tablo 11. Kıdeme Göre İfadelerin Grup Ortalamaları

		Ortalama
Bu işyerinden emekli olacağıma inanıyorum.	3 yıldan az	2,78
	3-20 yıl arası	3,20
	20 yıldan fazla	4,17
	Total	3,46
Yaptığım işten aldığım ücretin yeterli olduğunu düşünüyorum.	3 yıldan az	2,61
	3-20 yıl arası	2,09
	20 yıldan fazla	2,67
	Total	2,38

İşin niteliği bakımından yapılan anova analizlerinin sonuçlarına göre (Tablo 12), psikoekonomik durum ve hayat memnuniyeti bakımlarından gruplar arasında herhangi bir fark tespit edilmezken, motivasyon düzeyi bakımından gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur (Sig: 0,001 < 0,05). Yani, çalışanların özel sektörde, kamuda ya da dernek/sendika gibi işyerinde çalışıyor olmaları psikoekonomik durum ve hayat memnuniyeti bakımlarından farklı sonuçlar ortaya çıkarmamıştır.

Tablo12. İşverenin Niteliğine Göre Anova Analizleri

	Sig.
Psiko Ekonomik Durum Algısı	,866
Hayat Memnuniyeti Düzeyi	,401
Motivasyon Düzeyi	,001

Buna karşın, Tablo 13'e göre, kamu çalışanlarının motivasyon düzeyleri ile diğerlerinin motivasyon düzeyleri arasında anlamlı fark tespit edilmiştir (Sig değerleri < 0,05).

Tablo 13. Motivasyon-Örnek Grubu Post-hoc Analizi

(I) Örnek grubu	(J) Örnek grubu	Ortalama Farkı(I-J)	Sig.
Özel sektör çalışanı	Kamu çalışanı	,33450*	,005
	Dernek, vakıf, sendika çalışanı	-,02364	,978
Kamu çalışanı	Özel sektör çalışanı	-,33450*	,005
	Dernek, vakıf, sendika çalışanı	-,35814*	,004
Dernek, vakıf, sendika çalışanı	Özel sektör çalışanı	,02364	,978
	Kamu çalışanı	,35814*	,004

*0,05 anlamlılık düzeyine göre.

Kamu çalışanlarının motivasyon düzeyi 3,17 ortalama ile diğer grupların motivasyon düzeylerinden anlamlı biçimde düşük çıkmıştır (Tablo 14). Diğer grupların motivasyon ortalamalarının birbirine yakın olduğu (3,5076 ve 3,5313) aşağıdaki Tablo 14'te görülmektedir.

Tablo14. İşverenin Niteliğine Göre Motivasyon Ortalamaları

	Ortalama
Özel sektör çalışanı	3,5076
Kamu çalışanı	3,1731
Dernek, vakıf, sendika çalışanı	3,5313

Kamu çalışanlarının özel sektör çalışanlarından daha fazla ortalamaya sahip olduğu tek motivasyon ifadesi “Bu işyerinden emekli olacağıma inanıyorum” şeklindeki ifadedir (Tablo15).

Tablo 15. İşverenin Niteliğine Göre Emeklilik Beklentisi Ortalamaları

	Ortalama
Özel sektör çalışanı	2,38
Kamu çalışanı	3,72
Dernek, vakıf, sendika çalışanı	4,25

3.3. Korelasyon Analizleri

Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçları aşağıdaki Tablo16’da ifade edilmektedir. Psikoekonomik Durum ile Motivasyon Düzeyi arasında 0.05 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r = ,195$). Psikoekonomik Durum ile Hayat Memnuniyeti arasında 0.01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r = ,467$). Hayat Memnuniyeti ile Motivasyon Düzeyi arasında 0.01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur ($r = ,223$).

Tablo 16. Korelasyonlar

		Psikoekonomik Durum Algısı	Hayat Memnuniyeti	Motivasyon Düzeyi
Psiko Ekonomik Durum Algısı	Pearson Correlation	1	,467**	,195*
	Sig. (2-tailed)		,000	,023
	N	136	136	136
Hayat Memnuniyeti Düzeyi	Pearson Correlation	,467**	1	,223**
	Sig. (2-tailed)	,000		,009
	N	136	136	136
Motivasyon Düzeyi	Pearson Correlation	,195*	,223**	1
	Sig. (2-tailed)	,023	,009	
	N	136	136	136

**0,01 anlamlılık düzeyine göre.

*0,05 anlamlılık düzeyine göre.

4. Sonuç

Çalışmada, parasal konulara bağlı psikolojik durum olarak ifade edilen psikoekonomik durum, iş motivasyonu ile birlikte incelenmiştir. Psikoekonomik durum ve motivasyon değişkenleri bakımlarından örnek grupları arasındaki farklılıklar ve değişkenler arasındaki ilişki, tarama yöntemi kullanılarak araştırılmıştır. Düzenlenen soru cetveli yardımıyla toplanan veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilip çeşitli bulgular elde edilmiştir.

Araştırmanın anlamlı sonuçlarından ilki, psikoekonomik durum algısıyla ilgili ifadelerle kadın ve erkek çalışanlar tarafından verilen cevaplar arasındaki farklılıktır. Zaman zaman ciddi psikolojik sorunlar yaşama ve son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç kullanma konusunda kadın çalışanlar erkek çalışanlardan daha yüksek puanlı değerlendirme yapmıştır. Yani kadın çalışanlar erkek çalışanlardan daha fazla sorun bildirmiş ve daha fazla tedavi ve ilaç kullandığını ifade etmişlerdir. Araştırmanın ikinci önemli sonucu, bekar çalışanların son beş yıl içerisinde psikolojik tedavi ya da ilaç alma konusundaki değerlendirmelerinin evli olanlara göre daha yüksek çıkmış olmasıdır. Yani, bekarlar evlilere göre daha fazla psikolojik tedavi ya da ilaç kullandığını bildirmişlerdir. İlâveten, bekarların işyerinden emekli olacaklarına inancı evli olanlara göre daha düşüktür. Bu sonucu daha net yorumlayabilmek için daha fazla araştırmaya

ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sonuç, aile hayatı veya düzenli hayatın kişinin psikolojik dayanıklılığı üzerinde olumlu etkisine bağlanabileceği gibi, ailenin yüklemiş olduğu sorumluluk duygusunun iş motivasyonu üzerinde olumlu etkisinden de bahsedilebilir.

Araştırmadan elde edilen üçüncü önemli sonuca göre, iş yerindeki kıdem üç yılı geçtikten sonra çalışanların iş motivasyonunda bir düşüş olmaktadır. Üç yıllık çalışmadan sonra iş motivasyonunun düşüş göstermesi monotonluk ya da sinizm ile açıklanabilir. Bu sonucun nedenlerinin daha doğru olarak tespit edilebilmesi için yeni çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Çalışanlar bir süre çalıştıktan sonra bıkkınlık moduna girebilirler ya da iş yerinden elde edilen çıktıların hayal kırıklığı yaratması, beklentilerin ve ihtiyaçların karşılanamaması, adil davranılmadığının algılanması, üç sene içerisinde gerçekleşmeyenlerin daha sonra gerçekleşeceği konusundaki umutsuzluk gibi hisler, iş motivasyonundaki bu düşüşün nedeni olabilir. Çalışanların iş motivasyonu, 20 yıllık kıdemden sonra, anlamlı olmasa bile yükseliş göstermiştir. Bu yükselişin nedeni ise, iş motivasyonu ile ilgili ifadelerin analiz edilmesinden anlaşılabilir. Yirmi yıldan uzun süre kıdemi bulunan çalışanların, işyerinden emekli olacağına inançları daha yüksek olduğu için iş motivasyonu olumlu etkilenmektedir. İlaveten, üç yıldan az kıdemi olan çalışanlar, tecrübesizliğe bağlı olarak çok fazla ücret beklentisi içinde olmazken, tecrübe arttıkça buna bağlı olarak ücret beklentisinin de arttığı görülmektedir. Yirmi yıldan fazla kıdemi olan çalışanlarda ise, alınan ücretin yeterli bulunması konusunda daha yüksek puanlı değerlendirme yaptıkları görülmektedir. Bu konuda daha spesifik çalışmalar gerekmektedir. Çünkü yirmi yıldan fazla kıdemi olan çalışanların, ücretlerini daha yeterli buluyor olmalarının nedeni ücretlerindeki artış olabileceği gibi, yaşlarının ilerlemiş olmasından dolayı daha fazla para hevesinden uzaklaşmış olmaları da olabilir. Gerçek nedeni tespit edebilmek için, bu konuya odaklanmış çalışma gerekmektedir. Araştırmanın önem arz eden bir başka sonucu ise, iş motivasyonu en düşük olan grubun kamu çalışanları olduğudur. Kamu çalışanlarının iş motivasyonu değerlendirmesi, o işyerinden emekli olacağına inancı dışındaki hiçbir ifadeyle, özel sektör çalışanlarından daha yüksek puanlı çıkmamıştır. Bu sonucun, kamudaki iş garantisine bağlı bir durum olduğu açıktır.

Korelasyon analizlerine göre ise hem psikoekonomik durum hem de hayat memnuniyeti ile motivasyon düzeyi arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur. Ayrıca, psikoekonomik durum ile hayat memnuniyeti arasında da pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur.

İş görenlerin motivasyon düzeyleri ile psikoekonomik durumları arasındaki pozitif korelasyon, işletmelerin çalışanları ile ilgili birtakım uygulamalar geliştirmelerine rehberlik edebilir. Çalışanlarının iş motivasyonunu artırmak isteyen işletmeler, onların hayat memnuniyetini ya da psikoekonomik durumunu iyileştirmeyi bir araç olarak kullanabilirler.

Teşekkür:

Veri toplama sürecindeki yardımlarından dolayı Ayşegül Gülsoy ve Melek Kahraman'a teşekkürlerimi sunarım.

Kaynaklar

- Bhatia, M.S. (2019). Psychoeconomics-The upcoming role of mental health professionals. *Delhi Psychiatry Journal*, 22(1), 5-6.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.

- Hills, P. ve Argyle, M. (2002). The oxford happiness questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 33(7), 1073-1082.
- Luthans, F. (1995). *Organizational behavior*. McGraw-Hill,Inc.
- Mottaz, C. J. (1985). The relative importance of intrinsic and extrinsic rewards as determinants of work satisfaction. *The Sociological Quarterly*, 26(3), 365-385.
- Pavot, W. ve Diener, E. (1993). Review of the satisfaction with life scale. *Psychological Assessment*, 5, 164-172.
- Rubenson, D.L. ve Runco, M.A. (1992). The psychoeconomic approach to creativity. *New Ideas in Psychology*, 10(2), 131-147.
- Springer, K. W. ve Hauser, R. M. (2006). An assessment of the construct validity of Ryff's scales of psychological well-being: method, mode, and measurement effects. *Social Science Research*, 35(4), 1080-1102.
- Uslu, E. (2022). *İşletmede yönetim ve fonksiyon düzeyinde strateji*. Siyasal Kitabevi.
- Wiley, C. (1997). What motivates employees according to over 40 years of motivation surveys. *International Journal of Manpower*, 18(3), 263-280.
- Yager, J. ve Kay, J. (2022). Money matters in psychiatric assessment, case formulation, treatment planning, and ongoing psychotherapy: clinical psychoeconomics. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 210(11), 811-817.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay.